

RP 54/2010 rd

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 c kap. i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås det preciseringar i bestämmelserna om villkorlig frigivning i strafflagen. Dessutom är meningen att förtydliga bestämmelserna om beräkning av fångarnas strafftider.

De viktigaste ändringarna gäller frågan om hur en livstidsfänges fängelsetid bestäms. Samtidigt ändras den tidigaste möjligheten

för en livstidsfånge som har begått sitt brott före 21 års ålder att ansöka om villkorlig frigivning. I propositionen ingår också några preciserande bestämmelser om beräkningen av strafftiden.

Lagen avses träda i kraft hösten 2010.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÄN MOTIVERING	3
1 NULÄGE	3
1.1 Lagstiftning, praxis och problem i nuläget.....	3
Bestämmelser om fängelse och villkorlig frigivning	3
Bråddelar av dagar i beräkningen av strafftider	3
Den sammanräknade maximitiden för flera fängelsestraff.....	3
Den tidigaste tidpunkten för villkorlig frigivning av en ung dvs. 18–20-årig livstidsfånge.....	4
Återkallande av villkorlig frigivning av den som avtjänar ett fängelsestraff på livstid och räknande av straffet till strafftiden.....	5
Fängelsetid för en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på livstid	5
1.2 Villkorlig frigivning i andra nordiska länder.....	6
2 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	6
3 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	10
4 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	10
DETALJMOTIVERING	12
1 LAGFÖRSLAG	12
2 IKRAFTTRÄDANDE	14
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	14
LAGFÖRSLAG	16
1. Lag om ändring av 2 c kap. i strafflagen	16
BILAGA	19
PARALLELLEXTER	19
1. Lag om ändring av 2 c kap. i strafflagen	19

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge**1.1 Lagstiftning, praxis och problem i nuläget**

Bestämmelser om fängelse och villkorlig frigivning

I 2 c kap. i strafflagen (39/1889) föreskrivs om fängelse. Kapitlets centrala bestämmelser gäller villkorlig frigivning från ett ovillkorligt fängelsestraff. Bestämmelserna reviderades genom lagen om ändring av strafflagen (780/2005) som trädde i kraft den 1 oktober 2006 som del av helhetsreformen av lagstiftningen om verkställighet av fängelse.

Enligt 2 c kap. 2 § i strafflagen döms till fängelse antingen på viss tid eller på livstid. Enligt 3 § i samma kapitel är tidsenheterna vid utdömandet av fängelsestraff år, månader och dagar.

Enligt 4 § i samma kapitel ska flera fängelsestraff på viss tid som den dömda avtjänar samtidigt räknas samman i fängelset om ett gemensamt fängelsestraff inte har bestämts för dessa. Den sammanräknade tiden för fängelsestraff får inte vara längre än 20 år. Fängelse på livstid omfattar samtliga fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och arreststraff.

Om huvudregler för villkorlig frigivning bestäms i kapitlets 5 §. Villkorlig frigivning innebär att en fånge får avtjäna resten av straffet i frihet. Den som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid ska friges villkorligt när han eller hon avtjänat två tredjedelar av straffet. En fånge som under tre år före brottet inte avtjänat ett ovillkorligt fängelsestraff ska friges villkorligt när hälften av straffet har avtjänats. De som har begått sitt brott innan de har fyllt 21 år friges villkorligt när de har avtjänat hälften av straffet, ifall det är fråga om en fånge som har dömts till fängelse två eller flera gånger. När det är fråga om en förstagångsintagen fånge friges fången villkorligt när han eller hon har avtjänat en tredjedel av straffet.

I paragrafen föreskrivs också om brott där de utdömda fängelsestraffen inte hindrar en tillämpning av kvotdelar för villkorlig frigivning som gäller förstagångsintagna fångar. Sådana brott är brott som är förenade med hot om fängelsestraff enligt civiltjänstlagen (1446/2007) och förvandlingsstraff för böter.

Innan strafflagens 2 c kap. stiftades var bestämmelsen om villkorlig frigivning beroende av prövning men i praktiken frigavs fångarna enligt de kvotdelar som bestämdes i lagen.

De nuvarande bestämmelserna lämnar myndigheterna ingen prövningsrätt utan en villkorlig frigivning från ett fängelsestraff på viss tid ska ske på den tidpunkt som anges i lagen.

Bråkdelar av dagar i beräkningen av strafftider

När kvotdelar beräknas uppstår det situationer där tidpunkten för den villkorliga frigivningen innehåller bråkdelar av dagar. Utgångspunkten i lagstiftningen är att fängelsestraffet verkställs som hela dagar. Lagen saknar ändå exakta bestämmelser om hur bråkdelar av dagar som ingår i den villkorliga frigivningen bör beaktas i beräkningen. Detta har i praktiken medfört oklarheter i hur tidpunkten för den villkorliga frigivningen bestäms om fängelsestraffet innehåller en eller flera bråkdelar av dagen. Därför ska saken förtydligas genom en ny reglering.

Den sammanräknade maximitiden för flera fängelsestraff

I 2 c kap. 7 § i strafflagen föreskrivs om villkorlig frigivning från ett sammanräknat fängelsestraff. Enligt paragrafen beräknas tiden för varje enskilt fängelsestraff som ingår i det sammanräknade fängelsestraffet särskilt enligt den kvotdel som bestäms i 5 § och dessa tider räknas samman.

Enligt den tidigare lagen räknades den villkorliga frigivningen från sammanräknade

fängelsestraff enligt den kvotdel som var strängast. Nu för tiden kan den villkorliga frigivningen från ett sammanräknat straff påverkas av flera olika kvotdelar. Enligt 2 c kap. 4 § 2 mom. i strafflagen får den sammanräknade tiden för fängelsestraff på viss tid vara högst 20 år.

I dag räknas fängelsestraffen samman som helhets- dvs. bruttostraff. Om den maximala strafftiden är mer än 20 år, lämnas den överskridande delen av denna tid obeaktad med stöd av 2 c kap. 4 § 2 mom. i strafflagen. Före reformen som trädde i kraft den 1 oktober 2006 var den maximala tiden som avtjänas i fängelse 13 år 4 månader som är två tredjedelar av 20 år. Den gällande lagen saknar en tydlig bestämmelse om från vilket straff den del som överskrider maximitiden på 20 år ska avräknas. I praktiken har detta en väsentlig betydelse om det sammanräknade straffet innehåller straff på vilka det tillämpas olika kvotdelar för villkorlig frigivning. Av vilket straff den del som överskrider 20 år väljs påverkar den faktiska längden av avtjänandet av straffet.

Om en fänge avtjänar två fängelsestraff, 12 år som förstagångsintagen (med en 1/2 kvotdel) och 9 år som återfallsbrottsling (med 2/3 kvotdel), är hans eller hennes sammanräknade strafftids sammanlagt 21 år. Då blir tiden som ska avtjänas i fängelset 11 år 4 månader ($1/2 \times 12 \text{ år} = 6 \text{ år} + 2/3 \times 9 \text{ år} = 6 \text{ år}$), om delen som överskrider 20 års maximistraff avräknas från straffet på 9 år som minskas till 8 år. Om året som överskrider maximistraffet avräknas från straffet på 12 år, blir tiden som ska avtjänas i fängelset 11 år 6 månader ($1/2 \times 11 \text{ år} = 5 \text{ år} 6 \text{ månader} + 2/3 \times 9 \text{ år} = 6 \text{ år}$).

Längden på tiden som avtjänas i fängelset beror alltså på från vilketdera fängelsestraffet den tid som överskrider 20 års maximitid avräknas. Skillnaden mellan tider för frihetsförlust kan också vara större än i det ovan nämnda exemplet.

Ett annat alternativ i sådant fall är att det från båda straff avräknas en andel som räknas i förhållande till straffets längd. Eftersom det inte är klart hur strafftiden i sådana fall ska beräknas bör det i lagen föreskrivas om detta.

Den tidigaste tidpunkten för villkorlig frigivning av en ung dvs. 18–20-årig livstidsfänge

I 2006 års lagstiftningsreform fogades det till strafflagens 2 c kap. bestämmelser om villkorlig frigivning av en livstidsfänge. Enligt kapitlets 10 § kan en livstidsfänge frigives villkorligt när det förflutit 12 år av fängelse-tiden. Om brottet har begåtts före 21 års ålder, kan fången som dömts till fängelse på livstid frigives villkorligt när det förflutit 10 år av fängelsetiden.

Enligt 6 kap. 8 § i strafflagen bestäms straffet enligt en lindrigare straffskala, om gärningsmannen har begått brottet innan han eller hon fyllde 18 år. För en gärning för vilken en vuxen kan få ett fängelsestraff på livstid kan en gärningsman som begått brottet före 18 års ålder dömas minst till 2 års och högst till 12 års fängelsestraff. Då bestäms också tidpunkten för den villkorliga frigivningen enligt bestämmelser för fängelsestraff på viss tid. Är det fråga om en förstagångsintagen fänge inom fängsvården, frigives han eller hon villkorligt när en tredjedel dvs. fyra år av straffet har förflutit. När det är fråga om en återfallsbrottsling sker den villkorliga frigivningen när hälften av fängelsetiden har avtjänats, med andra ord efter sex års fängelse.

Den som fyllt 18 år och som har dömts för samma gärning kan frigives tidigast efter 10 års fängelse. Således blir straffsystemet avsevärt strängare när gärningsmannen fyller 18 år. Följande gång blir straffsystemet strängare när gärningsmannen fyller 21 år. Då ändras den tidigaste tidpunkten för villkorlig frigivning från 10 år till 12 år.

I praktiken är det mycket sällsynt att den som begått ett brott före 18 års ålder skulle vara en återfallsbrottsling inom fängsvården. På grund av detta är frigivningstidpunkten vanligen efter fyra år då straffets faktiska längd blir strängare med sex år mellan dem som är under 18 år och dem som fyllt 18 år, medan straffet mellan dem som är under 21 år och dem som fyllt 21 år blir strängare från 10 år till 12 år, dvs. två år när gärningsmännen döms för samma brottsrubricering.

Straffet blir med andra ord betydligt strängare vid 18 års åldersgräns än vid 21 års åldersgräns. Frigivningstidpunkternas stränghetsnivåer står inte i rätt proportion till var-

andra. Att gärningsmannen blir en dag äldre, även om det är fråga om att bli myndig förlänger tiden som ska avtjänas i fängelset med 4–6 år och i enskilda fall enligt prövning också mer. Den rättsliga betydelsen som getts åldersgränserna medför ”hopp” i straff-tiderna. Tröskeeffekten mellan olika ålders-

grupper bör vara så jämn som möjligt. En tröskel i någon storlek kan ändå motiveras eftersom det nämligen handlar om att nå myndighetsåldern.

Frågan tydliggörs i tabell 1.

Tabell 1. Den tidigaste tidpunkten för villkorlig frigivning av en livstidsfånge som begått sitt brott före 21 års ålder och efter att ha fyllt 21 år samt frigivning från straff som avses i 6 kap. 8 § 2 mom. i strafflagen när fången begått sitt brott före 18 års ålder och det har dömts 12 års ovillkorligt fängelse för brottet

Ålder vid tidpunkten för brottet	Det kortaste straffet	Storleken på tröskeeffekten
Under 18-årig förstagångsintagen	4 år	—
Under 18-årig återfallsbrottsling	6 år	2 år
18–20-årig	10 år	4–6 år
21-årig eller äldre	12 år	2 år

Återkallande av villkorlig frigivning av den som avtjänar ett fängelsestraff på livstid och inräknande i strafftiden

Enligt 2 c kap. 10 § 3 mom. i strafflagen kan ett av hovrätten fattat beslut om villkorlig frigivning av en livstidsfånge föras till en ny behandling i hovrätten på grund av ett brott som fången begått under övervakad frihet på prov. Enligt bestämmelsens ordalydelse kan ärendet ändå inte föras till en ny behandling, om beslutet om frigivning redan har fattats men fången inte ännu har försatts i övervakad frihet på prov. Bestämmelsen lämnar sålunda en tidsperiod mellan hovrättsens beslut och början av den övervakade friheten på prov under vilken den villkorliga frigivningen inte kan återkallas även om livstidsfången gör sig skyldig till brott.

Paragrafen har inte heller bestämmelser om hur man ska förfara om man måste göra ändringar i beräkningen av strafftiden av en livstidsfånge efter att hovrätten redan har fattat beslut om frigivningstidpunkten. Enligt 3 kap. 7 § i fängelselagen inräknas i strafftiden inte tider när fången har varit borta utan tillstånd eller låtit bli att återvända efter att ha avlägsnat sig med tillstånd. För dem som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid fattar

fångvårdsmyndigheterna ett nytt beslut om frigivning i sådana situationer. I fråga om livstidsfångar har hovrätten fattat ett beslut om frigivningstidpunkten. Således bör hovrätten också besluta om ändring av den.

Fängelsetid för en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på livstid

Definitionen av begreppet ”fängelsetid” ingår i 14 kap. 3 § i fängelselagen. Enligt 21 kap. 3 § i fängelselagen utfärdas närmare bestämmelser om bestämmande av fängelse-tiden genom förordning av statsrådet. Fängelsetiden för livstids fängelse definieras i 16 § i statsrådets förordning om fängelse (509/2006). I fängelsetiden inräknas straff-tiden för en fånge som avtjänar livstids fängelse och den tid som fången har varit häktad eller annars berövad sin frihet innan avtjänandet av straffet inleddes. Med fängelsetid avses den tidigaste tidpunkten då en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på livstid tidigast kan frigives villkorligt.

Det har visat sig att beräkningen av fängelsetiden utifrån denna paragraf lämnar rum för tolkning i de fall där fången under ett fängelsestraff på livstid eller under en häktning som ansluter sig till det har avtjänat ett annat

fängelsestraff på viss tid. Av bestämmelsen framgår inte hur strafftiden för ett sådant fängelsestraff på viss tid eller avräkning av tiden för frihetsberövande som anknyter till straffet och som avses i 6 kap. 13 § i strafflagen ska beaktas när fängelsetiden för en livstidsfånge beräknas. Därför måste det i lagen exakt föreskrivas om detta.

1.2 Villkorlig frigivning i andra nordiska länder

Sverige

Enligt 26 kap. 6 § i strafflagen som trädde i kraft i Sverige vid ingången av 1999 sker den villkorliga frigivningen med 2/3 kvotdel. Kvotdelar som understiger eller överstiger denna finns inte. Delar av en dag beaktas inte i beräkningen av strafftiden.

I lagen om omvandling av fängelse på livstid (2006:45) föreskrivs hur man ska förfara i frigivningen av en livstidsfånge. Livstidsfången kan ansöka om omvandling av sitt straff till ett tidsbestämt straff när fången har avtjänat minst tio år av sitt straff. Fängelse på livstid kan ändras till ett tidsbestämt straff som är minst så långt som det längsta tidsbestämde fängelsestraffet. Efter detta tillämpas det på frigivningen de förfaranden som gäller för villkorlig frigivning. Beslutet om omvandlingen fattas av Örebro tingsrätt.

För ett brott som begåtts före 21 års ålder kan i Sverige inte dömas till fängelse på livstid.

Danmark

I Danmark sker den villkorliga frigivningen enligt strafflagens 38 § med 2/3 kvotdel. Villkorlig frigivning kan ske med 1/2 kvotdel t.ex. på grund av att gärningsmannen är ung eller förstagångsintagen.

Den som dömts till fängelsestraff på livstid kan i Danmark friges villkorligt när den dömde har avtjänat sitt straff i 12 år.

Norge

I Norge sker den villkorliga frigivningen vanligen med 2/3 kvotdel. Av särskilda skäl kan frigivningen ske med 1/2 kvotdel.

I Norge finns inte fängelsestraff på livstid. Den maximala längden på ett fängelsestraff på viss tid är 15 år och när det bestäms ett gemensamt fängelsestraff 20 år. Undantagsvis är maximistraffet 21 år när det i lag särskilt har föreskrivits. T.ex. i fråga om brott mot liv används en skala upp till 21 år.

2 Målsättning och de viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att bestämmelserna om villkorlig frigivning som ingår i 2 c kap. i strafflagen ska preciseras. Dessutom är meningen att klargöra bestämmelser om beräkningen av fångarnas strafftider.

Den praktiska tillämpningen av 2 c kap. i strafflagen har medfört problem som har beskrivits i avsnitt 1.1. I bestämmelserna har det inte beaktats alla enskilda tillämpningssituationer som förekommer i praktiken och detta har lämnat rum för tolkning av reglerna.

Den personliga friheten är en grundläggande rättighet som har garanterats i grundlagens 7 § och om begränsningen av den ska stiftas genom lag. Också jämlikheten mellan fångar kräver att bestämmelserna ska vara tillräckligt exakta så att tidpunkterna för frigivningen av fångar kan beräknas entydigt utifrån bestämmelserna i alla situationer.

Syftet med propositionen är att tydliggöra bestämmelserna i 2 c kap. i strafflagen så att beräkningssättet för strafftiderna bestäms i alla fall entydigt. Detta förbättrar rättsskyddet hos fångar och de tjänstemän som räknar strafftider. Å andra sidan garanterar preciseringen av regleringen enhetligheten i beräkningen av strafftiderna.

De viktigaste ändringarna gäller villkorlig frigivning från fängelse på livstid. I strafflagen ska det föreskrivas om hur en livstidsfånges fängelsetid bestäms. Samtidigt ändras den tidigaste möjligheten för en livstidsfånge som har begått sitt brott före 21 års ålder att söka villkorlig frigivning. I propositionen ingår också några preciserande bestämmelser som hänför sig till beräkningen av strafftiden.

Det föreslås att 2 c kap. 5 § i strafflagen ändras så att bråkdelar av dagar som eventu-

ellt ingår i fängelsestraff inte ska beaktas vid beräkningen av strafftiden.

Det föreslagna beräkningssättet gör beräkningen betydligt enklare. När bråkdelen av ett dygn inte längre behöver räknas är systemet avsevärt tydligare både för fångar och för personalen som gör beräkningen.

Det föreslås att maximitiden för fängelsestraff på viss tid som avtjänas under samma straffperiod görs tydligare. I den föreslagna bestämmelsen bestäms maximitiden så att kvotdelarna, med andra ord de faktiska fängelseetiderna av straff som avtjänas under samma straffperiod räknas samman. I dag bestäms maximitiden enligt helhetsstraffet på grund av en tolkning som bygger på ordalydelsen i lagen. Enligt förslaget ska den som avtjänar flera straff som verkställs på samma gång friges villkorligt senast när sammanlagt 15 år av strafftiden har avtjänats. På detta sätt kan det nuvarande problemet undvikas där det inte är klart från vilket straff den del som överskrider maximitiden ska avräknas.

För dem som avtjänar flera långa fängelsestraff innebär förslaget en förlängning av den faktiska strafftiden när den gällande lagen tolkas så som det ovan har konstaterats. Detta kan ändå anses vara motiverat när man beaktar att det handlar om personer som upprepade gånger har gjort sig skyldiga till grova brott. Den föreslagna gränsen kan motiveras också med att längden på strafftiden i fängelse för närvarande är 15 år för en fänge som avtjänar hela straffet.

Det föreslås några ändringar i bestämmelser om villkorlig frigivning från fängelsestraff på livstid. Ovan i avsnitt 1.1 har det beskrivits att den nuvarande tidigaste tidpunkten för villkorlig frigivning från fängelsestraff på livstid som dömts för brott som den dömden har begått före 21 års ålder är omotiverat sträng jämfört med dem som begått sitt brott före 18 års ålder.

På grund av detta föreslås det att graderingen utjämnas så att den tidigaste tidpunkten för villkorlig frigivning av fångar som dömts till fängelse på livstid för brott som de har begått i 18–20 års ålder sänks med ett år, dvs. från 10 till 9 år.

För närvarande kan hovrätten i sin frigivningsprövning endast beakta den dömdes senare brottslighet med stöd av 2 c kap. 10 §

2 mom. i strafflagen. Ett fängelsestraff på livstid kan ändå innehålla också sådana brott som har begåtts innan fängelse på livstid inleds. Det är motiverat att även sådana brott kan beaktas när frigivningen prövas. Det föreslås att 2 c kap. 10 § 2 mom. i strafflagen preciseras så att vid prövning av villkorlig frigivning kan utöver fångens senare brottslighet beaktas också sådana tidigare brott där de utdömda straffen ingår i fängelsestraffet på livstid eller som har avtjänats under fängelse tiden för livstidsfängelse som avses i den föreslagna 10 a §.

Även förutsättningar för en ny behandling av villkorlig frigivning av en livstidsfänge ska ändras. Enligt den nuvarande bestämmelsen kan ärendet behandlas på nytt först med anledning av ett brott som har skett under den övervakade friheten på prov. Bestämmelsen ska kompletteras så att brottet kan ha skett också före placeringen i övervakad frihet på prov, t.ex. på permission.

Bestämmelsen ska preciseras så att en förutsättning för en ny behandling är ett brott som uppdragats före den villkorliga frigivningen. Det är således fråga om ett brott som inte har kunnat beaktas när det beslutades om villkorlig frigivning. En ny behandling förutsätter inte en lagakraftvunnen dom för brottet utan det räcker med en tillräckligt uppenbar brottsmisstanke om ett brott som fången begått.

När propositionen bereddes övervägdes det om en förutsättning för en ny behandling ska vara ett brottmål som avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller om det räcker med en brottsmisstanke eller häktning på grund av den. Sådana förutsättningar blir i praktiken svåra att tillämpa och att få t.ex. en lagakraftvunnen dom i dessa situationer är oftast omöjligt före den villkorliga frigivningen. Det ska också beaktas att villkorlig frigivning av en livstidsfänge bygger på helhetsbedömning. I prövningen beaktas arten av brottet som ledde till ett fängelsestraff på livstid, den dömdes senare brottslighet och hans eller hennes eventuella farlighet. Dessutom beaktas det i bedömningen hur planen för strafftiden har iakttagits och uppförande under fängelset i sin helhet. Således är motiverat att vid frigivningsbedömningen beakta brottet som fången misstänks för.

Brottspåföljdsmyndigheten ska ha en möjlighet till prövning i ärendet och myndigheten behöver inte föreslå hovrätten en omprövning av den villkorliga frigivningen när det t.ex. handlar om ett mycket ringa brott. Tröskeln att föra ärendet till hovrätten för en ny behandling enbart på basis av en brottsmisstanke kan vara ganska hög och en ny behandling är inte längre möjlig efter den villkorliga frigivningen.

Genom de föreslagna bestämmelserna ska det bli möjligt att brott som har uppdragats under fängelse på livstid kan beaktas vid prövningen av frigivning även då om de kommer ut först när hovrätten redan har beslutat om villkorlig frigivning. Hovrätten ska ändå kunna göra en helhetsbedömning av om det finns skäl att återkalla den villkorliga frigivningen. T.ex. en misstanke om ett lindrigt brott leder inte automatiskt till återkallande av villkorlig frigivning. När hovrätten fattar ett beslut om att villkorlig frigivning återkallas kan hovrätten beakta bl.a. den brottsmisstänktes erkännande och brottets samband med tidigare brottslighet.

I praktiken måste återkallandet prövas särlan. Det är ändå i princip möjligt att den villkorliga frigivningen återkallas på grund av en sådan brottsmisstanke där en livstidsfånge senare anses oskyldig. I ett sådant exceptionellt fall kan den dömdes rättsskydd förutsätta en bedömning av om han eller hon är berättigad till skadestånd för någon del av den tid som han eller hon har berövats sin frihet.

Ovan av avsnitt 1.1 framgår det att det i praktiken har uppstått några tolkningsproblem i bestämmandet av fängelse tiden av livstidsfångar. På grund av dessa föreslås det att bestämmande av fängelse tiden ska ingå i en ny 10 a § i strafflagens 2 c kap. I paragrafen ska det föreskrivas hur fängelse tiden för en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på livstid beräknas.

Begreppsmässigt är det viktigt att notera att fängelse tiden inte betyder detsamma som strafftid. Med fängelse tid avses den tidigaste tidpunkten då en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på livstid tidigast kan frigges villkorligt genom beslut av Helsingfors hovrätt. Genom den föreslagna bestämmelsen ska det preciseras vilka tider med anknytning till fängelsestraff på livstid som beaktas då den

tidigaste möjliga tidpunkten för frigivningen bestäms. Huvudregeln kommer precis som nu att vara att i fängelse tiden inräknas både strafftiden och den tid när fången har varit häktad på grund av ett brott som ledde till fängelse på livstid.

Det är möjligt att en person avtjänar ett fängelsestraff på viss tid samtidigt med häktning som leder till ett fängelsestraff på livstid. För närvarande finns det inga exakta bestämmelser om hur sådana fängelsestraff på viss tid ska beaktas vid beräkningen av fängelse tiden. Genom de föreslagna bestämmelserna preciseras beräkningen av fängelse tiden i dessa situationer.

Enligt huvudregeln i 2 c kap. 4 § 4 mom. i strafflagen omfattar fängelse på livstid samtliga fängelsestraff på viss tid, förvandlingsstraff för böter och arreststraff. Den nya 10 a § föreslås ha en uttrycklig bestämmelse om att i fängelse tiden för fängelsestraff på livstid inräknas också häktningstiden som leder till ett fängelsestraff på livstid och under vilken livstidsfånge avtjänar ett fängelsestraff på viss tid, ett förvandlingsstraff för böter eller ett arreststraff. Tiden för frihetsberövande inräknas i fängelse tiden i två fall.

För det första ska tiden för frihetsberövande inräknas i fängelse tiden när fängelsestraffet på livstid omfattar ett fängelsestraff på viss tid med stöd av 2 c kap. 4 § 4 mom. i strafflagen. Med detta avses en situation där ett fängelsestraff på viss tid inte blir helt avtjänat så att fången frigges villkorligt förrän fängelsestraffet på livstid kommer att verkställas.

Den föreslagna bestämmelsen bygger på den huvudprincipen att ett fängelsestraff på livstid omfattar alla andra straff. Lösningen överensstämmer också med jämlikhetsprincipen eftersom man på detta sätt garanterar alla livstidsfångar en enhetlig beräkning av strafftiden oberoende av om ett fängelsestraff på viss tid kommer att verkställas efter att avtjänandet av ett fängelsestraff på livstid har börjat eller före det.

När propositionen bereddes har det också övervägts ett alternativ där strafftiden för ett fängelsestraff på viss tid inte inräknas i fängelse tiden för en livstidsfånge även om det skulle ha avtjänats samtidigt med häktningen som leder till fängelsestraff på livstid. Efter-

som det i fråga om de fall i tingsrätten som handlar om ett fängelsestraff på livstid oftast anförs besvär hos hovrätten, följer det av obeaktande av häktningen i fängelsetiden i dessa fall att sökande av ändring i tingsrättens dom skjuter inledningstidpunkten för fängelsetiden upp till en betydligt senare tidpunkt. Det är sannolikt att en sådan reglering avsevärt minskar villigheten hos dem som i tingsrätten dömts till fängelse på livstid att söka ändring vilket i praktiken äventyrar deras rättsskydd. Inledningen av fängelsetiden skulle bli beroende av längden på rättsprocessen och en sådan omständighet som inte har anknytning till brott och straff påverkar längden på fängelsetiden.

För det andra inräknas tiden för frihetsberövandet i fängelsetiden när den som dömts till fängelse på livstid har avtjänat sitt fängelsestraff på viss tid under häktningen för ett brott som ledde till fängelse på livstid. Enligt den ovan nämnda huvudprincipen omfattar ett fängelsestraff på livstid inte sådana fängelsestraff på viss tid från vilka fången har frigetts villkorligt även om frihetsberövandet fortsätter som häktning.

Även om en sådan tid inte ingår i fängelsestraffet på livstid, är det ändå motiverat att den beaktas som fängelsetid. Fallet är förknippat med samma fråga om verkningen av sökande av ändring som det första fallet. Om t.ex. den som i tingsrätten har dömts till fängelse på livstid måste avtjäna ett fängelsestraff på viss tid, kan sökandet av ändring leda till att den dömde hinner avtjäna sitt straff innan ärendet om livstidsstraffet behandlas i hovrätten. Om fången inte söker ändring, vinner domen laga kraft snabbare och straffet på viss tid inkluderas i fängelsestraffet på livstid. Samtidigt inräknas också häktningstiden i fängelsetiden enligt vad som ovan har anförts. Om tiden för ett slutfört fängelsestraff på viss tid inte inräknas i fängelsetiden, kan sökande av ändring påverka vilka tidpunkter som inräknas i fängelsetiden och vilka som inte inräknas. T.o.m. en dags skillnad i att domen vinner laga kraft kan avgränsa en lång tid för frihetsberövande utanför fängelsetiden. Det står inte i samklang med kraven på en rättvis rättegång att en sådan omständighet kan påverka fångens avgö-

rande om han eller hon söker ändring i domen.

Man kan anföra att i båda ovan nämnda fallen ska strafftiden för ett fängelsestraff på viss tid inte inräknas i fängelsetiden eftersom vid avtjänande av ett fängelsestraff på viss tid inräknas samma kalendertid i strafftiden endast en gång enligt 3 kap. 3 § 4 mom. i fängeslagen. Beräkningen av fängelsetiden för ett fängelsestraff på livstid kan ändå inte likställas med ett fängelsestraff på viss tid. Därutöver är det endast fråga om definiering av begynnelsestidpunkten för fängelsetiden. Det är motiverat att den ska göras så entydigt och klart som möjligt. Den egentliga frigivningstidpunkten bestäms av hovrätten som i sin prövning beaktar en livstidsfänges övriga brottslighet. Fängelsetiden bestämmer endast den tidigaste möjliga frigivningstidpunkten.

På grund av orsaker som nämndes ovan i avsnitt 1.1 ska det i paragrafen särskilt bestämmas om beaktande av de avräkningar som enligt 6 kap. 13 § i strafflagen görs från fängelsestraff på viss tid som ingår i fängelsestraffet på livstid. Enligt förslaget beaktas de avräkningar som görs enligt 6 kap. 13 § i strafflagen från fängelsestraff på viss tid som ingår i fängelsestraff på livstid inte som fängelsetid. Också detta förslag är en följd av den grundläggande principen att ett fängelsestraff på livstid omfattar alla andra fängelsestraff på viss tid. Då beaktas ett fängelsestraff på viss tid inte särskilt vilket innebär att det inte heller är motiverat att avräkningar från dem i enlighet med 6 kap. 13 § i strafflagen beaktas särskilt.

Att avräkningarna inräknas i fängelsetiden strider mot den allmänna rättsuppfattningen i sådana situationer där häktningstiden infaller under tiden före brottet som ledde till fängelse på livstid. Då skulle en livstidsfånge kunna tillgodoräkna den tid som han eller hon har varit frihetsberövad redan före brottet som ledde till ett fängelsestraff på livstid.

Förslaget kan motiveras också med det att beräkningen av avräkningar från fängelsestraff på viss tid gör beräkningen av strafftider i någon mån mer komplex.

Förslaget skulle kunna leda till att avräkningen enligt 6 kap. 13 § i strafflagen som eventuellt ingår i något annat brott inte alls beaktas som fångens straff- eller fängelsetid.

På grund av detta är det andra alternativet att också en sådan tid för frihetsberövande räknas som del av fängelsetiden. Detta kan motiveras med att hovrätten i varje fall beaktar ett annat eventuellt brott som en omständighet som påverkar den villkorliga frigivningen vid prövningen av den.

De ovan nämnda motiven att inte beakta tider för frihetsberövande som anknyter till fängelse på viss tid som fängelsetid måste ändå anses som mer vägande än de grunder som talar för beaktandet. Därför föreslås det inte att avräkningar från fängelsestraff på viss tid enligt 6 kap. 13 § i strafflagen ska beaktas i beräkningen av en livstidsfänges fängelsetid. Sådan tid är ändå fängelsetid i en situation där avräkningen enligt 6 kap. 13 § i strafflagen som ingår i ett fängelsestraff på viss tid och häktningstiden för ett brott som ledde till fängelse på livstid sammanfaller med varandra.

3 Propositionens konsekvenser

Propositionen har inga betydande ekonomiska konsekvenser eller konsekvenser för organisationer. Ändringarna i bestämmelser gäller närmast de fångar som avtjänar ett fängelsestraff på livstid. Den föreslagna ändringen som gäller unga fångar enligt vilken den tidigaste tidpunkten för villkorlig frigivning sänks med ett år förkortar sannolikt i någon mån fängelsetiden hos de fångar som hör till denna grupp.

Preciseringarna i beräkningen av fängelse-tiden tidigarelägger i några fall tidpunkten för den villkorliga frigivningen. Å andra sidan betyder förslaget om att maximitiden för straff som räknas samman höjs till 15 år att strafftiderna blir längre. Sålunda har dessa förslag jämfört med varandra en motsatt verkning i fångantalet. Allt som allt gäller förslagen bara några fångar, så att dessa förslag inte uppskattas ha någon verkning i fångantalet. T.ex. år 2008 frigavs det från fängelse fyra fångar hos vilka den avtjänade tiden var över åtta år. Den 1 maj 2009 var det i fångelser sammanlagt 10 fångar som avtjänade ett fängelsestraff på viss tid och vars förutsedda fängelsetid var 12 år fängelse eller mera.

Förslaget om att räkna strafftiden i hela dagar förkortar hos några fångar tiden för avtjänande av fängelsestraffet med ett dygn eftersom kvotdelar av en dag nu för tiden avrundas uppåt.

Det har uppskattats att cirka en femtedel av fångar som anländer till fängelse har sådana delar av dagen som nu för tiden avrundas uppåt. År 2008 anlände till fängelse sammanlagt 3 559 fångar som avtjänade ett fängelsestraff. Om strafftiden förkortas med en dag hos en femtedel av fångar, gäller reformen ca 710 fångar vilket minskar det genomsnittliga dagliga fångantalet med 1–2 fångar. Även detta förslag har sålunda endast en ringa betydelse på fångantalet.

De föreslagna exakta bestämmelserna preciserar verkställigheten av straff och beräkningen av strafftiderna. Detta förbättrar fångarnas och tjänstemännens rättsskydd och gör beräkningen av strafftiderna öppnare och enklare än i dag.

4 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid justitieministeriet. Under beredningen har det hörts Brottsförklaringsverket och regionfängelsernas tjänstemän som svarar för verkställigheten.

Ett utlåtande av propositionsutkastet har begärts av Helsingfors hovrätt, inrikesministeriet, justitieministeriets lagberedningsavdelning, justitieministeriets justitieförvaltningsavdelning, Riksåklagarämbetet, regionfängelserna, Esbo tingsrätt, Finlands Juristförbund, Tingsrättsdomarna rf och Finlands Advokatförbund. Dessutom har det beretts för högsta domstolen och riksdagens justitieombudsman tillfälle att yttra sig.

I utlåtandena ansågs de föreslagna bestämmelserna i regel vara goda eftersom de preciserar och tydliggör oklara situationer där fängelsetider beräknas.

Riksdagens biträdande justitieombudsman konstaterade ändå i sitt utlåtande att precisering av beräkningen av strafftiderna är en svag grund för att straffnivån görs strängare när maximitiden för straff på viss tid som avtjänas samtidigt bestäms.

Biträdande justitieombudsmannen ansåg det inte tillfredsställande att den villkorliga frigivningen från ett fängelsestraff på livstid

kan återkallas enbart på grund av en brottsmisstanke. Å andra sidan framförde Västra Finlands regionfängelse och Helsingfors hovrätt att bestämmelsen inte bör ha ett krav på häktning utan enbart brottsmisstanke bör vara tillräcklig. Hovrätten framförde att bestämmelsen inte ska ändras för denna del eftersom den kan medföra tolkningssvårigheter. Brottspåföljdsmyndigheten ska kunna bevara sin prövningsrätt fall för fall om ärendet hänskjuts till hovrätten. Hovrätten träffar sitt avgörande på basis av helhetsbedömning. Bestämmelsen har på grund av dessa utlåtanden ändrats så att en uppdagad brottsmisstanke är en tillräcklig grund för omprövning av ärendet. Bedömningsrätten utövas av Brottspåföljdsmyndigheten och Helsingfors hovrätt.

Biträdande justitieombudsmannen poängterade också betydelsen av principen för lindrigare lag under övergångstiden. Även Södra Finlands regionfängelse fäste uppmärksamhet vid detta.

Helsingfors hovrätt och Brottspåföljdsverket stödde inte förslaget om att fängelsetiden för ett fängelsestraff på livstid som dömts till sådan som inte har fyllt 21 år ska sänkas från tio till nio år.

Helsingfors hovrätt ansåg i sitt utlåtande att det är problematiskt, om tiden för ett fängelsestraff på viss tid som avtjänats under frihetsberövandet som ledde till fängelse på

livstid inte inräknas i fängelsetiden för den del den sammanfaller med tiden för frihetsberövandet. En sådan lösning leder enligt hovrätten till slumpmässighet och påverkar fångens villighet att söka ändring i ett brottmål. Hovrättens utlåtande har beaktats i förslaget så som det har beskrivits i allmänmotiveringen.

Brottspåföljdsverket ansåg de föreslagna bestämmelserna om beräkningen av fängelsetiden vara goda och framhävde att hovrätten i sista handen har prövningsrätt när det bestäms om frigivning av en livstidsfånge.

Västra Finlands regionfängelse fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid att avräkningarna enligt 6 kap. 13 § i strafflagen som anknyter till fängelsestraff på viss tid bör beaktas i fängelsetiden för fängelsestraffet på livstid bl.a. därför att de annars blir helt obeaktade och detta i några fall leder till ett slumpmässigt slutresultat.

Riksåklagarämbetet framförde att när det övervägs en villkorlig frigivning av en livstidsfånge ska det vara obligatoriskt att beakta de stränga fängelsestraff på viss tid som ingår i livstidsstraffet när frigivningstidpunkten bestäms.

Utlåtandena har i huvudsak beaktats i beredningen. Ovan i avsnitt 2 har det detaljerat redogjorts för grunderna till att några av de ändringar som remissinstanserna föreslog inte har beaktats.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

4 §. Sammanräkning av fängelsestraff. Paragrafens 1 mom. motsvarar den gällande 4 § 1 mom.

Paragrafens 2 mom. motsvarar till sakinnehållet den gällande lagens 4 mom. Bestämmelsens ordalydelse föreslås bli tydligare så att fängelsestraff på livstid omfattar de fängelsestraff på viss tid, förvandlingsstraff för böter och arreststraff som verkställs med fängelsestraffet på livstid under samma straffperiod. Genom förslaget ändras endast bestämmelsens ordalydelse och det görs inga innehållsmässiga ändringar i den. På samma sätt som nu ska övriga straff som delvis eller helt verkställs samtidigt som livstidsstraffet således ingå i fängelsestraffet på livstid. Enligt förslaget ska 2 och 3 mom. i den gällande paragrafen flyttas med ändrat innehåll till 7 § 2 och 3 mom. i samma kapitel. På grund av detta ska de nuvarande 3 och 4 mom. i paragrafen upphävas.

5 §. Definition och bestämmande av villkorlig frigivning. Till 2 c kap. 5 § 2 mom. i strafflagen ska det fogas en bestämmelse om hur bråkdelar av dagar som eventuellt ingår i beräkningen av tidpunkten för villkorlig frigivning ska beaktas. Enligt bestämmelsen beaktas inte bråkdelar av dagar i beräkningen utan tidpunkten för den villkorliga frigivningen bestäms enligt hela dagar. När man t.ex. räknar tidpunkten för villkorlig frigivning för ett 25 dagars fängelsestraff som avtjänas med två tredjedelars kvotdel blir slutresultatet av beräkningen 16 och 2/3 dagar. För närvarande sker frigivningen den 17:e dagen. Enligt förslaget kommer frigivningen att ske den 16:e dagen, när delar av dagar inte längre beaktas. På motsvarande sätt ger den villkorliga frigivningen enligt en tredjedels kvotdel i några situationer tredjedelar av dygn och en halv kvotdel halva dagar som alltså kommer att lämnas obeaktade.

Det ska även beräknas en separat längd på hela dagar för alla fängelsestraff som räknas samman och verkställs samtidigt. Först därefter ska det beräknas summan av dem. Så undviks slumpmässigheten av om straffen

kommer att verkställas under samma eller olika straffperioder.

Till paragrafen fogas också de i värnpliktslagen (1438/2007) nämnda brotten som är förenade med hot om fängelsestraff som sådana brott som inte hindrar tillämpningen av lindrigare kvotdelar för villkorlig frigivning. Så behandlas de fängelsestraff som dömts ut med stöd av värnpliktslagen och civiltjänstlagen på samma sätt i straffverkställigheten. I bestämmelsen ska det också göras en språklig precisering.

7 §. Villkorlig frigivning från fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång. I paragrafens 1 mom. ska det föreskrivas om fängelsestraff som verkställs på samma gång. Bestämmelsen kommer inte att ändras i sak utan enligt förslaget ska kvotdelarna av straffen vid verkställigheten räknas samman enligt den kvotdel som påverkar respektive straff. Till paragrafens 1 mom. ska det fogas en uttrycklig bestämmelse om att delar av en dag inte beaktas i sammanräkningen.

I paragrafens 2 mom. ska det bestämmas om att en fånge som avtjänar flera fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång ska friges villkorligt senast när fången har avtjänat sina straff sammanlagt högst 15 år. I förslaget flyttas i ändrad form till 2 mom. det gällande 4 § 2 mom. där det för närvarande föreskrivs om sammanräkningen av maximitiden för ett straff på viss tid.

I den gällande bestämmelsen föreskrivs det inte klart om det gäller sammanräkning av hela straff eller kvotdelar. Enligt förslaget ska det för varje straff beräknas kvotdelar för villkorlig frigivning och först om resultatet av sammanräkningen överskrider gränsen på 15 år, ska den överskridande delen lämnas obeaktad. Från tiden som ska avtjänas avräknas tiderna för frihetsberövande enligt 6 kap. 13 § i strafflagen som anknyter till straffen. Den kvarstående tiden är den tid som ska avtjänas före frigivningen.

Om en fånge t.ex. ska avtjäna ett straff på 10 år med en halv kvotdel, dvs. 5 år och två straff på 12 år med två tredjedelars kvotdel, dvs. båda 8 år, blir den sammanräknade tiden 21 år (5+8+8). Enligt förslaget ska straffet

avtjänas i 15 år. Jämfört med nuläget blir strafftiden i någon mån längre.

För dem som avtjänar hela straffet kan tidpunkten för den villkorliga frigivningen vara 5/6 eller hela strafftiden eller någon annan mellan dessa. Om tidpunkten för den villkorliga frigivningen i dessa fall ändras under straffperioden, måste ett eventuellt överskridande av maximitiden på 15 år räknas om på samma sätt som nu. Bestämmelsen ska inte ändras i sak utan på samma sätt som nu ska det vara möjligt att avvika från maximitiden om fången eller den häktade gör sig skyldig till vissa grova brott.

10 §. Villkorlig frigivning från fängelse på livstid. Paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrat så att en fånge som har dömts till fängelse på livstid för ett brott som han eller hon hade begått före 21 års ålder kan friges villkorligt tidigast när nio år av fängelsetiden har förflutit.

Paragrafens 2 mom. ska kompletteras så att även sådana brott som fängelsestraffet på livstid omfattar men som har begåtts före det brott som ledde till ett fängelsestraff på livstid kan beaktas i frigivningsprövningen. På samma sätt kan det beaktas sådana brott där det utdömda straffet har avtjänats under fängelsetiden för ett fängelsestraff på livstid eftersom strafftiden som hör till dem beaktas delvis när fängelsetiden för en livstidsfänge beräknas.

Det föreslås att 2 c kap. 10 § 3 mom. i strafflagen ändras så att det blir möjligt att ett ärende som gäller villkorlig frigivning av en livstidsfänge kan ända fram till den villkorliga frigivningen överföras till hovrätten för omprövning efter att ett beslut om frigivningen har meddelats. Genom den föreslagna bestämmelsen avhjälpes det problemet i den gällande lagen att ärendet om villkorlig frigivning av en livstidsfänge inte kan överföras till en ny behandling i hovrätten i det fall att ett nytt brott har begåtts innan fången har placerats i övervakad frihet på prov, t.ex. när fången har avlägsnat sig från fängelset.

Samtidigt ska ordalydelsen i bestämmelsen preciseras också så att det blir möjligt att överföra frigivningen för omprövning på grund av ett sådant brott som har uppdragats efter att ett beslut om frigivning har fattats. Det som är väsentligt är att brottet har kom-

mit i dagen så att det inte kunde beaktas i den ursprungliga frigivningsprövningen. En lagakraftvunnen dom är inte en förutsättning utan omprövningen kan basera sig även på en brottsmisstanke. Tröskeln att återkalla den villkorliga frigivningen enbart på grund av en brottsmisstanke är ändå högre än i de fall där fången med en lagakraftvunnen dom har dömts för ett nytt brott.

Enligt förslaget ska paragrafens 3 mom. dessutom ha en bestämmelse om inräkningen i strafftiden i de situationer som avses i 2 c kap. 8 § 4 mom. i strafflagen och 3 kap. 7 § i fängelselagen. Med detta avses att en livstidsfänge efter hovrättens beslut om villkorlig frigivning skulle ha låtit bli att återvända till fängelset från beviljad permission eller avbrutit skyldigheten att hålla kontakt under övervakad frihet på prov. I momentet ska det företas en teknisk korrigering där Brottspåföljdsverket ändras till Brottspåföljdsmyndigheten. Också i dessa fall kan Brottspåföljdsmyndigheten överväga om ärendet förs till Helsingfors hovrätt.

10 a §. Beräkning av en livstidsfänges fängelsetid. I paragrafen ska det föreskrivas om beräkningen av fängelsetiden av ett fängelsestraff på livstid. Enligt paragrafens 1 mom. innehåller fängelsetiden strafftiden för fängelse på livstid och den tid som den dömden har varit frihetsberövad på grund av ett brott som lett till fängelse på livstid före en lagakraftvunnen dom. Således inräknas det i fängelsetiden den tid då en person är gripen, arresterad eller i häkte på samma sätt som i fängelsestraff på viss tid. Bestämmelsen motsvarar för denna del det nuvarande rättsläget.

I paragrafens 2 mom. ska det föreskrivas att i fängelsetiden ska inräknas också tiden för frihetsberövande för ett brott som ledde till fängelse på livstid där det under frihetsberövandet har avtjänats ett annat fängelsestraff på viss tid, förvandlingsstraff för böter eller ett arreststraff. Detta ska gälla både sådana fängelsestraff på viss tid som ett fängelsestraff på livstid omfattar och sådana fängelsestraff på viss tid som slutförs under den i 1 mom. avsedda tiden för frihetsberövandet. Strafftiden för sådana fängelsestraff som infaller före inledandet av tiden för frihetsberövandet för ett brott som ledde till fängelse

på livstid ska dock inte inräknas i fängelse tiden. Även avräkningarna enligt 6 kap. 13 § i strafflagen som eventuellt ingår i fängelsestraff på viss tid ska på motsvarande sätt inräknas i fängelse tiden, om inte annat följer av 3 mom.

I paragrafens 3 mom. ska det föreskrivas att avräkningarna enligt 6 kap. 13 § i strafflagen som ingår i de fängelsestraff på viss tid som ett fängelsestraff på livstid omfattar inte ska inräknas i fängelse tiden, om de infaller under tiden före tiden för frihetsberövandet för ett brott som ledde till fängelse på livstid. I fängelse tiden inräknas således i sin helhet tiden för frihetsberövande som avses i 1 mom. och som anknyter till fängelse på livstid även om avräkningar från fängelsestraff på viss tid enligt 6 kap. 13 § i strafflagen infaller under samma tid. I fängelse tiden inräknas däremot inga sådana tider för frihetsberövande som anknyter till andra straff före inledandet av tiden för frihetsberövande för ett brott som ledde till fängelse på livstid.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft hösten 2010. Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Eftersom tillämpningen av bestämmelserna i den föreslagna lagen bestäms enligt föreskrifterna i 3 kap. 2 § i strafflagen behövs det ingen särskild övergångsbestämmelse i den föreslagna lagen. I några situationer kan övergångstiden bli synnerligen lång. Under övergångstiden sker beräkningen av strafftiderna i problematiska situationer med en positiv hänsyn till grundläggande rättigheter så att det av alternativa beräkningssätt väljs det som minst ingriper i fångens personliga frihet.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt grundlagens 7 § får den personliga integriteten inte kränkas och ingen berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Enligt samma paragraf ska rättigheterna för den som har berövats sin frihet tryggas genom lag.

Syftet med propositionen är att precisera och klarlägga bestämmelser om beräkningen av strafftiden och den villkorliga frigivningen så att tiderna för frihetsberövande kan beräknas exaktare och enhetligare än i dag. Dessa ändringar förbättrar rättsskyddet och jämlikheten av dem som har berövats sin frihet.

Enligt 3 kap. 2 § 2 mom. i strafflagen ska den nya lagen tillämpas, om den leder till ett lindrigare slutresultat.

Riksdagens grundlagsutskott har i sitt utlåtande (GrUU 21/2005 rd) konstaterat att principen om lindrigare lag som avses i artikel 15.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976) gäller också det straff som bestämts för brottet, men inte sådana faktorer som närmast anknyter till procedurfrågor.

Förslagen om fängelse tiden av dem som avtjänar ett livstidsstraff för ett brott som de begått i 18–20 års ålder, fängelse tiden av en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på livstid och om att låta bli att beakta delar av en dag leder till ett slutresultat som är lindrigare än den gällande lagen eller tillämpad praxis. Detta innebär att den nya lagen tillämpas i dessa fall.

Sålunda tillämpas det på en fånge som vid lagens ikraftträdande har dömts till ett livstidsstraff för ett brott som han eller hon har begått efter att ha fyllt 18 år men före 21 års ålder bestämmelser i den nya lagen. Även på dem som dömts till fängelse på livstid tillämpas den föreslagna nya lagens bestämmelser om fängelse tiden. Dessutom tillämpas det på en fånge som vid den föreslagna lagens ikraftträdande avtjänar ett fängelsestraff på viss tid bestämmelsen i 2 c kap. 5 § i den föreslagna lagen om att en del av en dag inte beaktas.

Förslaget i 2 c kap. 7 § i strafflagen om villkorlig frigivning från fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång betyder i några fall att fängelse tiden blir längre än för närvarande. På grund av detta tillämpas den nya bestämmelsen om straff som ska räknas samman i enlighet med 3 kap. 2 § 2 mom. i strafflagen bara i sådana fall där alla straff som ska verkställas har dömts ut för brott som har begåtts efter denna lags ikraftträdande.

Tillämpningen av bestämmelserna i den föreslagna lagen bestäms enligt 3 kap. 2 § i strafflagen i överensstämmelse med principen om lindrigare lag. Den föreslagna regleringen fyller grundlagsutskottets krav om att kravet på lindrigare lag genomförs i förslaget för alla delar.

Således kan lagarna enligt regeringens uppfattning antas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av 2 c kap. i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 2 c kap. 4 §, 5 § 2 mom., 7 och 10 §, av dem 2 c kap. 4, 7 och 10 § sådana de lyder i lag 780/2005 och 5 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1451/2007, samt
fogas till 2 c kap. en ny 10 a §, som följer:

2 c kap.

Om fängelse

4 §

Sammanräkning av fängelsestraff

Om den dömda samtidigt ska avtjäna flera fängelsestraff på viss tid och ett gemensamt fängelsestraff inte bestäms för dessa, ska de räknas samman i fängelset.

Fängelse på livstid omfattar de fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och arreststraff som verkställs på samma gång som fängelsestraff på livstid.

Villkorlig frigivning

5 §

Definition och bestämmande av villkorlig frigivning

Den som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid ska friges villkorligt, om inte något annat följer av 9 §, när han eller hon avtjänat två tredjedelar av straffet eller hälften av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21

års ålder. En fänge som under tre år före brottet inte avtjänat ett fängelsestraff i ett fängelse ska friges villkorligt när hälften av straffet eller en tredjedel av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder avtjänats. De sistnämnda kvotdelarna kan tillämpas även om personen i fråga under tre år före brottet i fängelse har avtjänat förvandlingsstraff för böter eller straff för vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 § i civiltjänstlagen (1446/2007) eller för civiltjänstgöringsbrott enligt 75 § i den lagen, för vägran att fullgöra civiltjänst under extra tjänstgöring eller under mobilisering enligt 76 § i den lagen eller för civiltjänstgöringsbrott under extra tjänstgöring eller under mobilisering enligt 77 § i den lagen eller för vägran att fullgöra värnplikt enligt 118 § i värnpliktslagen (1438/2007), för uteblivande från uppbåd under mobilisering enligt 120 § i den lagen, för undvikande av tjänstgöring enligt 122 § i den lagen eller för undvikande av tjänstgöring under mobilisering enligt 123 § i den lagen. Vid beräkning av kvotdelar beaktas inte delar av en dag. Den avräkning för tiden för frihetsberövande som avses i 6 kap. 13 § i denna lag ska dras av från ovannämnda kvotdelar och den kvotdel som avses i 12 § 1 mom. i detta kapitel.

7 §

Villkorlig frigivning från flera fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång

En fånge som avtjänar flera fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång frigives villkorligt efter att ha avtjänat den tid av straffet som utgör summan av den tid som ska avtjänas av varje straff enligt den kvotdel som avses i 5 § 2 mom., 11 § 1 mom. eller 12 § 1 mom. När kvotdelar räknas samman beaktas inte delar av en dag.

En fånge som avtjänar flera fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång ska frigives villkorligt senast när straff har avtjänats sammanlagt i högst 15 år. Vid beräkningen av maximitiden ska de avräkningar som enligt 6 kap. 13 § i strafflagen ingår i straffen beaktas.

Om en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid eller en häktad gör sig skyldig till ett brott som avses i 11 § 1 mom. 1 punkten, kan domstolen på yrkande av åklagaren besluta att 2 mom. inte ska tillämpas på det straff som döms ut när kvotdelar av straffen räknas samman.

10 §

Villkorlig frigivning från fängelse på livstid

Den som dömts till fängelse på livstid kan frigives villkorligt tidigast när det förflutit tolv år av fängelse tiden. En fånge som dömts till fängelse på livstid för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder kan frigives villkorligt tidigast när det förflutit nio år av fängelse tiden.

När frågan om villkorlig frigivning prövas, ska vikt fästas vid arten av det eller de brott som ledde till fängelse på livstid, vid övriga straff som fängelsestraffet på livstid omfattar eller som har avtjänats under den i 10 a § avsedda fängelse tiden, vid den dömdes övriga eventuella senare brottslighet samt vid de omständigheter som avses i 9 § 2 mom. Ge-

nomförandet av den plan för strafftiden som avses i 4 kap. 6 § i fängeslagen och fångens uppförande under fängelse tiden också i övrigt ska beaktas när frigivning prövas.

Innan en fånge frigives villkorligt från fängelse på livstid, kan han eller hon försättas i övervakad frihet på prov. Om Brottsåtgärdsmyndigheten anser att frigivning som avses i 2 mom. måste omprövas för ett brott som uppdragats före den villkorliga frigivningen, ska myndigheten föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling. På samma sätt ska det förfaras i ärenden som gäller inräkning i strafftiden och som avses i 8 § 4 mom. och i 3 kap. 7 § i fängeslagen.

Bestämmelser om behandlingen av ärendet vid Helsingfors hovrätt finns i lagen om förfarandet vid frigivning av långtidsfångar (781/2005).

10 a §

Beräkning av en livstidsfånges fängelse tid

Som fängelse tid för en fånge som avtjänar ett straff på livstid räknas strafftiden och den tid som fången innan han eller hon har börjat avtjäna sitt straff har varit arresterad, häktad eller annars frihetsberövad för ett brott som leder till ett fängelsestraff på livstid.

Den tid av frihetsberövande som avses i 1 mom. räknas som fängelse tid även om fången samtidigt har avtjänat ett fängelsestraff på viss tid, ett förvandlingsstraff för böter eller ett arreststraff.

Om ett fängelsestraff på livstid omfattar andra fängelsestraff, räknas dessa andra straff in i fängelse tiden utan att beakta sådana i enlighet med 6 kap. 13 § gjorda avräkningar som hänför sig till tiden innan frihetsberövande enligt 1 mom. har börjat.

Denna lag träder i kraft den 20

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 30 april 2010

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Tuija Brax*

Bilaga
Parallelltexter

1.

Lag

om ändring av 2 c kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 2 c kap. 4 §, 5 § 2 mom., 7 och 10 §, av dem 2 c kap. 4, 7 och 10 § sådana de lyder i lag 780/2005 och 5 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1451/2007, samt
fogas till 2 c kap. en ny 10 a §, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 c kap.

2 c kap.

Om fängelse

Om fängelse

4 §

4 §

Sammanräkning av fängelsestraff

Sammanräkning av fängelsestraff

Om den dömda samtidigt skall avtjäna flera fängelsestraff på viss tid och ett gemensamt fängelsestraff inte bestäms för dessa, skall de räknas samman i fängelset.

Den sammanräknade tiden för fängelsestraff på viss tid får inte vara längre än tjugo år.

Om en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid eller en häktad gör sig skyldig till ett brott som avses i 11 § 1 mom. 1 punkten, kan domstolen på yrkande av allmänna åklagaren besluta att 2 mom. inte skall tillämpas när straffen räknas samman.

Fängelse på livstid omfattar samtliga fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och arreststraff.

Om den dömda samtidigt *ska* avtjäna flera fängelsestraff på viss tid och ett gemensamt fängelsestraff inte bestäms för dessa, *ska* de räknas samman i fängelset.

Fängelse på livstid omfattar *de* fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och arreststraff *som verkställs på samma gång som fängelsestraff på livstid.*

(upphävs), se 7 § 3 mom.

(upphävs)

Villkorlig frigivning

5 §

Definition och bestämmande av villkorlig frigivning

Den som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid ska friges villkorligt, om inte något annat följer av 9 §, när han eller hon avtjänat två tredjedelar av straffet eller hälften av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder. En fånge som under tre år före brottet inte avtjänat ett fängelsestraff i ett fängelse ska friges villkorligt när hälften av straffet eller en tredjedel av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder avtjänats. *Sistnämnda kvotdel* kan tillämpas även om personen i fråga under tre år före brottet i fängelse har avtjänat förvandlingsstraff för böter eller straff för vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 § i civiltjänstlagen (1446/2007) eller för civiltjänstgöringsbrott enligt 75 §, för vägran att fullgöra civiltjänst under extra tjänstgöring eller under mobilisering enligt 76 § eller för civiltjänstgöringsbrott under extra tjänstgöring eller under mobilisering enligt 77 § i nämnda lag. Den avräkning för tiden för frihetsberövande som avses i 6 kap. 13 § i denna lag ska dras av från ovannämnda kvotdelar och den kvotdel som avses i 12 § 1 mom.

7 §

Villkorlig frigivning från ett sammanräknat fängelsestraff

Den som avtjänar ett sammanräknat fängelsestraff friges villkorligt efter att ha avtjänat

Villkorlig frigivning

5 §

Definition och bestämmande av villkorlig frigivning

Den som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid ska friges villkorligt, om inte något annat följer av 9 §, när han eller hon avtjänat två tredjedelar av straffet eller hälften av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder. En fånge som under tre år före brottet inte avtjänat ett fängelsestraff i ett fängelse ska friges villkorligt när hälften av straffet eller en tredjedel av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder avtjänats. *De sistnämnda kvotdelarna* kan tillämpas även om personen i fråga under tre år före brottet i fängelse har avtjänat förvandlingsstraff för böter eller straff för vägran att fullgöra civiltjänst enligt 74 § i civiltjänstlagen (1446/2007) eller för civiltjänstgöringsbrott enligt 75 § *i den lagen*, för vägran att fullgöra civiltjänst under extra tjänstgöring eller under mobilisering enligt 76 § *i den lagen* eller för civiltjänstgöringsbrott under extra tjänstgöring eller under mobilisering enligt 77 § *i den lagen eller för vägran att fullgöra värnplikt enligt 118 § i värnpliktslagen (1438/2007), för uteblivande från uppbåd under mobilisering enligt 120 § i den lagen, för undvikande av tjänstgöring enligt 122 § i den lagen eller för undvikande av tjänstgöring under mobilisering enligt 123 § i den lagen. Vid beräkning av kvotdelar beaktas inte delar av en dag. Den avräkning för tiden för frihetsberövande som avses i 6 kap. 13 § i denna lag ska dras av från ovannämnda kvotdelar och den kvotdel som avses i 12 § 1 mom. i detta kapitel.*

7 §

Villkorlig frigivning från flera fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång

En fånge som avtjänar flera fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång fri-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

den tid av straffet som utgör summan av den tid som skall avtjänas av varje enskilt straff enligt den kvotdel som avses i 5 § 2 mom., 11 § 1 mom. eller 12 § 1 mom.

(nytt, jämför 4 § 2 mom.)

(nytt, se 4 § 3 mom.)

10 §

Villkorlig frigivning från fängelse på livstid

Den som dömts till fängelse på livstid kan frigges villkorligt tidigast när det förflutit tolv år av fängelsetiden. En fånge som dömts till fängelse på livstid för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder kan frigges villkorligt tidigast när det förflutit *tio* år av fängelsetiden.

När frågan om villkorlig frigivning prövas, skall vikt fästas vid arten av det eller de brott som ledde till fängelse på livstid, vid den dömdes eventuella senare brottslighet samt vid de omständigheter som avses i 9 § 2 mom. Genomförandet av den plan för strafftiden som avses i 4 kap. 6 § i fängelselagen och fångens uppförande under fängelsetiden också i övrigt skall beaktas när frigivning prövas.

Innan en fånge frigges villkorligt från fängelse på livstid, kan han eller hon försättas i övervakad frihet på prov. Om *Brottspåföljdsverket* anser att frigivning som avses i 2 mom. måste omprövas för ett brott som fången *begår under övervakad frihet på prov*, skall verket föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling.

ges villkorligt efter att ha avtjänat den tid av straffet som utgör summan av den tid som ska avtjänas av varje straff enligt den kvotdel som avses i 5 § 2 mom., 11 § 1 mom. eller 12 § 1 mom. När kvotdelar räknas samman beaktas inte delar av en dag.

En fånge som avtjänar flera fängelsestraff på viss tid som verkställs på samma gång ska frigges villkorligt senast när straff har avtjänats sammanlagt i högst 15 år. Vid beräkningen av maximitiden ska de avräkningar som enligt 6 kap. 13 § i strafflagen ingår i straffen beaktas.

Om en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid eller en häktad gör sig skyldig till ett brott som avses i 11 § 1 mom. 1 punkten, kan domstolen på yrkande av åklagaren besluta att 2 mom. inte ska tillämpas på det straff som döms ut när kvotdelar av straffen räknas samman.

10 §

Villkorlig frigivning från fängelse på livstid

Den som dömts till fängelse på livstid kan frigges villkorligt tidigast när det förflutit tolv år av fängelsetiden. En fånge som dömts till fängelse på livstid för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder kan frigges villkorligt tidigast när det förflutit *nio* år av fängelsetiden.

När frågan om villkorlig frigivning prövas, ska vikt fästas vid arten av det eller de brott som ledde till fängelse på livstid, *vid övriga straff som fängelsestraffet på livstid omfattar eller som har avtjänats under den i 10 a § avsedda fängelsetiden*, vid den dömdes övriga eventuella senare brottslighet samt vid de omständigheter som avses i 9 § 2 mom. Genomförandet av den plan för strafftiden som avses i 4 kap. 6 § i fängelselagen och fångens uppförande under fängelsetiden också i övrigt ska beaktas när frigivning prövas.

Innan en fånge frigges villkorligt från fängelse på livstid, kan han eller hon försättas i övervakad frihet på prov. Om *Brottspåföljdsmyndigheten* anser att frigivning som avses i 2 mom. måste omprövas för ett brott som *uppdagats före den villkorliga frigivningen*, ska myndigheten föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling. På

Bestämmelser om behandlingen av ärendet vid Helsingfors hovrätt finns i lagen om förfarandet vid frigivning av långtidsfångar (781/2005).

samma sätt ska det förfaras i ärenden som gäller inräkning i strafftiden och som avses i 8 § 4 mom. och i 3 kap. 7 § i fängelselagen.

Bestämmelser om behandlingen av ärendet vid Helsingfors hovrätt finns i lagen om förfarandet vid frigivning av långtidsfångar (781/2005).

10 a §

Beräkning av en livstidsfånges fängelsetid

(ny)

Som fängelsetid för en fånge som avtjänar ett straff på livstid räknas strafftiden och den tid som fången innan han eller hon har börjat avtjäna sitt straff har varit arresterad, häktad eller annars frihetsberövad för ett brott som leder till ett fängelsestraff på livstid.

Den tid av frihetsberövande som avses i 1 mom. räknas som fängelsetid även om fången samtidigt har avtjänat ett fängelsestraff på viss tid, ett förvandlingsstraff för böter eller ett arreststraff.

Om ett fängelsestraff på livstid omfattar andra fängelsestraff, räknas dessa andra straff in i fängelsetiden utan att beakta sådana i enlighet med 6 kap. 13 § gjorda avräkningar som hänför sig till tiden innan frihetsberövande enligt 1 mom. har börjat.

Denna lag träder i kraft den 20

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.